

Slimību profilakses un kontroles centra kapacitātes attīstīšana un kontaktpersonu apzināšanas un informēšanas tehnoloģisks risinājums

Latvija savā Covid-19 scenāriju stratēģijā uzsvāra liek uz epidemioloģiskās uzraudzības, profilakses un kontroles pasākumiem, kurus pamatā nodrošina vai organizē Slimību profilakses un kontroles centrs. Kontaktpersonu apzināšana un brīdināšana ir viena no epidemioloģiskās uzraudzības pamatkomponentēm. Kontaktpersonu noteikšana ir laikietilpīgs process, kas balstās uz saslimušās personas spēju atsaukt atmiņā visas personas, ar kurām ir bijis epidemioloģiski nozīmīgs kontakts (piemēram, 2 metri/15 minūtes) 48 stundu laikā pirms simptomu parādīšanās. To ietekmē tādi faktori kā personas vecums, veselības stāvoklis un citi apstākļi. Lai paplašinātu noteikto kontaktpersonu loku, paātrinātu kontaktpersonu brīdināšanas ātrumu un piesardzības pasākumu uzsākšanu, papildu esošajiem algoritmiem var tikt izmantoti šim mērķim izstrādāti tehnoloģiski rīki (aplikācijas). Šo rīku nepieciešams integrēt esošajā kontaktpersonu brīdināšanas, informēšanas un medicīniskās novērošanas procesā.

Ieviešot šādu kontaktpersonu apzināšanas rīku, ir jāņem vērā, ka tās mērķis ir ieviest brīvprātīgu Covid-19 slimnieku kontaktpersonu identificēšanas un sabiedrības informēšanas risinājumu ar nolūku, pilnveidot kontaktpersonu brīdināšanu, informēšanu un medicīnisko novērošanu, kas neietver personas atrašanās vietas un pārvietošanās uzraudzību.

Eiropas Savienības ieteikumi šāda rīka izstrādei paredz, ka aplikācijai kontaktpersonu identifikācijai un informēšanai jāatbilst 4 nosacījumiem:

- lietošana sabiedrībā ir brīvprātīga;
- lietošanai ir jābūt atzītai no valsts institūcijām;
- jānodrošina personu privātuma aizsardzība;
- to lieto tikai paredzētajam (epidemioloģiskās drošības) mērķiem un tās lietošana jāpārtrauc tiklīdz tā nav nepieciešama.

Eiropas Komisija ir norādījusi, ka šādam rīkam ir jābūt ieviestam vienīgi ar mērķi nodrošināt iedzīvotāju aizsardzību no infekcijas un jākalpo sabiedrības veselības mērķiem.

Tā kā kontaktpersonu identificēšanas rīka lietošanai ir jābūt brīvprātīgai, aplikācijas izmantošanas efektivitāte ir atkarīga no tā, cik liels būs atbalsts un lietotāju skaits šai aplikācijai. Tādēļ iedzīvotājiem jāskaidro ieguvumu savai un savu piederīgo veselībai un jāveicina sabiedrības uzticība izveidotajam rīkam. Zinātniskie pētījumi norāda, ka maksimālais efekts var tikt sasniegts, ja 60–75% mērķauditorijas izmanto šo lietotni. Lai aplikācija dotu pienesumu epidemioloģiskajai izmeklēšanai Latvijā, tās lietotāju skaitam būtu jāsasniedz vismaz 50 000 ļoti īsā laika posmā, bet vēlāmais aplikācijas lietotāju skaits būtu 100 000 līdz 150 000 iedzīvotāji. Lai panāktu sabiedrības uzticēšanos aplikācijai, sabiedrība to nedrīkst uztvert kā vajāšanas vai sodīšanas rīku. Ņemot vērā minēto, sabiedrībā ir jābūt pārliecībai, ka aplikācijā uzkrātie dati tiek izmantoti tikai tam paredzētajam mērķim, ka tie tiek droši uzglabāti, netiek nodoti citām institūcijām un netiek izmantoti citiem mērķiem, piemēram, pārkāpumu atklāšanai. Publiskas/privātas partnerības formāts var veicināt sabiedrības uzticību un sasniegt

lielāku aplikācijas lietotāju skaitu. Lai sabiedrību motivētu aktīvāk izmantot minēto aplikāciju, tai būtu jānodrošina arī atgriezeniskā saite, piemēram, dodot iespēju tās lietotājam veikt sava veselības stāvokļa monitoringu, saņemt rekomendācijas saistībā ar veselības stāvokļa izmaiņām vai saņemt citus pakalpojumus/ieguvumus. Simptomu monitoringa iespēja var tikt izmantota kā atbalsta rīks kontaktpersonām, kā arī ļaut agregētā veidā identificēt situācijas izmaiņas laika griezumā,

Risinājumu ir nepieciešams izstrādāt atbilstoši Eiropas Komisijas e-Health tīkla vadlīnijām¹:

- aplikācija jāizmanto tikai specifiski definētajam mērķim (sabiedrības veselība, epidemioloģiskā drošība, uzraudzība un personas veselības aizsardzība);
- jānodrošina iespēja personai kontrolēt savu datu izmantošanu;
- jāapstrādā minimāli nepieciešamais datu apjoms un tie jādzēš pēc pielietojuma beigām;
- personas datu turētājs ir Slimību profilakses un kontroles centrs;
- personu atrašanās tuvuma (*proximity*) datus vēlams uzglabāt mobilajās ierīcēs, un datus Slimību profilakses un kontroles centrs var saņemt tikai tad, kad ir apstiprināta infekcija un ir saņemta lietotāja piekrišana pieejai datiem;
- konkrētās personas veselības datu apstrāde notiek tikai pēc personas brīvas izvēles un dodot piekrišanu;
- rekomendēts izmantot *BluetoothLowEnergy* komunikāciju starp mobilajām ierīcēm, lai noteiktu attālumu, nevis *GNSS/GPS*;
- jānodrošina datu apmaiņa ar citām dalībvalstīm, īpaši Baltijas valstīm;

Risinājumam jābūt ilgtspējīgam, ar iespēju vismaz dažas no komponentēm izmantot arī citu infekcijas slimību, piemēram, gripas epidemioloģiskajai uzraudzībai.

Vienlaikus jāapzinās, ka šāda rīka izstrāde nemazina darba apjomu, ko Covid-19 epidemioloģiskās uzraudzības nolūkā jau šobrīd veic Slimību profilakses un kontroles centra speciālisti (kontaktpersonu apzināšana, veicot slimnieku, ārstniecības personu, likumīgo pārstāvju un darba devēju aptauju, kontaktpersonu brīdināšana par inficēšanas risku, informēšana par nepieciešamiem pasākumiem un kontaktpersonu ģimenes ārstu informēšana medicīniskās novērošanas nodrošināšanai), bet tā ir papildus iespēja pilnveidot kontaktpersonu identificēšanas līdzšinējās metodes un atrast tās kontaktpersonas, kuras ar esošajām metodēm nebija iespējams identificēt. Piemēram, personas, kuras Covid-19 pacients ir aizmirsis, nevar nosaukt, piemēram, ja Covid-19 klīniskā norise ir smaga vai kontakts bijis lielākā cilvēku pulī.

Ņemot vērā minēto, šī rīka izstrāde būtu saistīta ar papildu risināmiem jautājumiem un papildu resursu piesaisti.

Aplikācijas izstrādei un ieviešanai risināmie jautājumi:

- juridiskā bāze:
 - o grozījumi esošajos normatīvajos aktos, piešķirot Slimību profilakses un kontroles centram tiesības šādu datu apstrādei, tai skaitā veidot kontaktpersonu reģistru;

¹https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/ehealth/docs/covid-19_apps_en.pdf

- sadarbība ar Valsts datu inspekciju, lai garantētu personu datu aizsardzības nosacījumu ievērošanu;
- juridiskie risinājumi aplikācijas pārvaldības pārņemšanai Slimību profilakses un kontroles centra pārziņā.
- aplikācijas izstrāde un uzturēšana:
 - Slimību profilakses un kontroles centra speciālistu kapacitāte aplikācijas un saistīto procesu izstrādes laikā (tehniskie risinājumi un saturs);
 - tehniskie risinājumi aplikācijas atrašanās vietai;
- Slimību profilakses un kontroles centra kapacitāte aplikācijas lietošanai (datu analīzes veikšana, tehniskā uzturēšana, kontaktpersonu informatīvā atbalsta nodrošināšana).

Šobrīd minētā priekšlikuma realizācijai ir izveidota un Krīzes vadības padomes sekretariāta atbalstīta ekspertu darba grupa, kuras sastāvā ietilpst pārstāvji no Veselības ministrijas, Slimību profilakses un kontroles centra un privātā sektora izstrādātāji.

**Sagatavots izmantojot Veselības ministrijas un Slimību profilakses un kontroles centra sniegto informāciju*

Krīzes vadības padomes sekretariāta
vadītāja pienākumu izpildītājs

K. Druvaskalns